

CZU 343.131

DOI 10.5281/zenodo.6641516

LEGALITATEA PROCESULUI PENAL*

Dinu OSTAVCIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar

Subiectul cercetat în articol este unul de o importanță covârșitoare, imposibil de subestimat. În rândurile de mai jos voi analiza rolul legislației și practicii internaționale și a celei naționale cu privire la aplicarea și respectarea principiului legalității, rolul Curții Constituționale, efectul hotărârilor explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție asupra urmăririi penale și judecării cauzelor penale, rolul și efectele hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și deciziilor Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție asupra cercetării infracțiunilor.

Cuvinte-cheie: principiul legalității, preeminența dreptului, claritate, previzibilitatea și accesibilitatea legii, supremația legii, etape, sancțiuni.

LEGALITY OF THE CRIMINAL PROCESS

Dinu OSTAVCIUC,
PhD, associate professor

The subject investigated in the article is one of overwhelming importance, impossible to underestimate. In the following lines I will analyze the role of international and national law and practice regarding the application and observance of the principle of legality, the role of the Constitutional Court, the effect of the explanatory judgments of the Plenum of the Supreme Court of Justice on the prosecution and trial of criminal cases, the role and effects of the resolutions of the European Court of Human Rights and the decisions of the Criminal College of the Supreme Court of Justice on the investigation of crimes.

Keywords: the principle of legality, pre-eminence of law, clarity, predictability and accessibility of the law, supremacy of the law, stages, penalties.

Introducere. Principiul legalității este unul din cele mai importante și cunoscutе principii ale dreptului, fiind studiat chiar în primul an în cadrul facultăților de drept. Legalitatea este înțeleasă ca respectarea și punerea în aplicare constan-

tă a prevederilor Constituției Republicii Moldova, a legilor și altor acte normative corespunzătoare acestora de către toate instituțiile și organizațiile statale și nestatale, funcționari, cetățeni etc.

Metode și materiale aplicate. La ela-

*Articol elaborat în baza proiectului „Asigurarea drepturilor omului în cadrul etapelor prejudiciare: normativul procesual penal național, practici europene și internaționale”, din cadrul Programelor de Postdoctorat pentru anii 2022-2023, cu cifrul 22.00208.0807.04/PD I.

borarea acestei publicații a fost folosit materialul teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind legalitatea procesului penal și efectul nerespectării ei în contextul asigurării și garantării drepturilor și libertăților părților în procesul penal.

Rezultate obținute și discuții. „Principiul legalității stă la baza întregului sistem de drept, evident găsindu-și expresie și în procesul penal, care, amintim, este o activitate strict reglementată de lege. Este un principiu general ce constă în obligația cetățenilor, funcționarilor publici și a organelor de drept de a respecta legea.” [7, p. 79]

„În legislația procesual-penală principiul legalității se precizează în stabilirea procedurii de cercetare a cauzelor penale. Sarcina ofițerului de urmărire penală, procurorului, instanței de judecată include respectarea strictă a legilor substanțiale și procesuale (la începerea urmăririi penale, la numirea ședinței de judecată, la judecarea cauzei, la verificarea legalității sentinței în instanțe ierarhic superioare etc.)” [17, p. 106]

„Legalitatea procesului penal indică faptul că întreaga desfășurare a acestuia, cuprinzând toate principiile, toate regulile, toate normele de amănunt, este obligatoriu să fie prevăzută de lege. Din această perspectivă, a cadrului juridic de reglementare, legalitatea constituie un principiu-cadru, dat fiind că nimic din regulile procesului penal, incluzând și toate celelalte principii, nu poate exista în afara lui.” [3, p. 71]

CC „reține că legalitatea reprezintă o cerință fundamentală a activității instanțelor judecătorești. Principiul legalității, fiind un principiu-cadru, prezumă totodată caracterul legal al instanței judecătorești. Acest principiu decurge și din prevederile Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căreia persoana are dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege (articolul 6 §. 1).” [7, p. 79]

„Starea legalității în reglementarea relațiilor publice în tot procesul penal se datorează prezenței unui cadru juridic adecvat. Prezența legilor sănătoase este fundamentul legalității, dar nu și legalitatea în sine. Principiul legalității în procesul penal vizează implementarea și respectarea constantă a legilor de către toți participanții la relațiile publice, asigurarea unui astfel de comportament al cetățenilor și a activităților organelor de stat care să respecte cerințele statului de drept.” [16, p. 43]

Pentru organul de urmărire penală și procurori, respectarea cerințelor de legalitate înseamnă, în primul rând, asigurarea începerii urmăririi penale, cercetării complete, obiective și sub toate aspectele a circumstanțelor cazului, efectuarea tuturor acțiunilor necesare pentru administrarea și examinarea probelor în strictă conformitate cu legea. În acest scop, Codul de procedură penală reglementează cu atenție asupra efectuării tuturor acțiunilor și adoptării hotărârilor procesuale permise de lege și în strictă conformitate cu prevederile legale.

Cerința respectării și executării exacte a legilor în cursul urmăririi penale, precum și în alte etape ale procesului penal, se adresează nu numai organului de urmărire penală, ci și celorlalți participanți ai procesului penal (apărători, reprezentanți legali,

experți, specialiști, martori etc.). Totodată, pentru ca cetățenii să aibă posibilitatea de a intra în timp util în raporturi procesuale penale, organul de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată sunt obligați:

a) să ia decizii în timp util cu privire la admiterea lor în procesul penal (de exemplu, recunoașterea victimei în calitate de parte vătămată și/sau civilă, recunoașterea reprezentanților legali etc.);

b) să le explice drepturile și obligațiile subiecților procesuali;

c) să asigure posibilitatea exercitării acestor drepturi.

Cerințele de legalitate în procesul penal se aplică acțiunilor, deciziilor și actelor de procedură care reflectă evoluția procesului penal. Încălcarea procedurii de strângere, administrare și verificare a probelor atrage inadmisibilitatea datelor de fapt în calitate de probe. Erorile în desfășurarea acțiunilor procesuale care nu sunt legate de administrarea și examinarea probelor conduc la recunoașterea unor astfel de acțiuni ca fiind ilegale și nu dau naștere la consecințe juridice.

„Legalitatea este un principiu al cărui domeniu de aplicare este extrem de larg. Se aplică tuturor etapelor și instituțiilor procesului penal, tuturor subiecților acestuia, se aplică tuturor acțiunilor și hotărârilor procesuale, caracterizează toate fațetele activității procesuale și ale raporturilor procesuale, pătrunde în toate celelalte principii și contribuie foarte mult la punerea lor în aplicare efectivă a acestora.” [14, p. 164]

„Fără îndoială este cel mai important principiu, în jurul căruia gravitează întregul proces penal.” [9, p. 80]

Curtea Constituțională „*reafirmă că la baza statului de drept, consacrat de articolul 1 alin. (3) din Constituție, stă principiul*

legalității. Ca urmare, respectarea legilor este obligatorie, iar încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept.” [21]

„...legalitatea reprezintă o consacrare a principiului *nullum iudicium sine lege*, precum și a principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică în scopul asigurării unei garanții efective pentru a preveni arbitrariul în materie de urmărire penală, condamnare sau aplicare a pedepsei (CtEDO, S.W. c. Regatului Unit, Hot. din 22.11.1995, §. 34) și, totodată, legalitatea decurge din conținutul procesului penal, care este definit ca o activitate reglementată de lege.” [12, p. 4; 13, p. 9, 10]

„Totodată, dreptul moldovenesc oferă prioritate normelor consacrate în actele de drept internațional.” [4, p. 9]

Conform art. 7 alin. (1) CPP, procesul penal se desfășoară în strictă conformitate cu:

- principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional;
- tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- prevederile Constituției Republicii Moldova și ale CPP.

Potrivit art. 7 alin. (1) CPP, „*În caz de neconcordanță între prevederile CPP și tratatele internaționale privitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte, prioritate au reglementările internaționale.*”

În aceeași ordine de idei, reieșind din prevederile art. 531 CPP, dispozițiile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte și alte obligații internaționale ale Republicii Moldova vor avea prioritate în raport cu dispozițiile CPP.

Izvoarele internaționale sunt de diferită natură, unele reglementează sfera de cooperare (de exemplu, cele de asistență

juridică internațională în materie penală), iar altele reglementează sfera de protecție a drepturilor omului (de exemplu, Declarația Universală a Drepturilor Omului).

Instrumentele internaționale ce vizează protecția drepturilor omului se poziționează la nivel de principii fundamentale, constituind un standard ce este impus subiecților dreptului internațional, implicit statelor semnatare.

Printre instrumentele internaționale de cooperare și de protecție se remarcă în primul rând tratatele constitutive ale Uniunii Europene. „Tratatul asupra Uniunii Europene, pe care îl modifică, și un al doilea tratat, asupra funcționării Uniunii Europene, care creează, în materie penală, spațiul de libertate, securitate și justiție în Titlul V al Părții a treia, cu dispozițiile generale în Capitolul 1 și dispozițiile proprii cooperării judiciare și polițienești în Capitolele 4 și 5. Acest spațiu relevă, de aici înainte, o împărțire a competenței între Uniunea Europeană și statele membre. Suplimentar la instrumente internaționale vizate se atribuie deciziile-cadru, directivele și recomandările în materie penală.” [5, p. 41-46]

În același timp, sunt de menționate acele surse internaționale cu conotație de cooperare, care pot fi multilaterale sau bilaterale. Din cele multilaterale fac parte: Convenția europeană de asistență juridică în materie penală din 20.04.1959, semnată la Strasbourg; Convenția Națiunilor Unite contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope din 20.12.1988, semnată la Viena, Convenția Internațională privind suprimarea finanțării terorismului din 09.12.1999, semnată la New York; Convenția penală cu privire la corupție din 27.01.1999, semnată la Strasbourg; Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000; Convenția privind

asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale din 22.01.1993, semnată la Minsk. Aceste acte internaționale sunt temei de cooperare între mai multe state, atât cele ale Consiliului Europei și ONU, cât și cele ale Comunității Statelor Independente.

Din cele bilaterale reținem: Tratatul între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală din 06.07.1996; Tratatul între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală din 13.12.1993; Tratatul între Republica Moldova și Federația Rusă cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 25.02.1993; Tratatul între Republica Moldova și Republica Lituania cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 09.02.1993; Tratatul între Republica Moldova și Republica Letonă cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 14.04.1993; Acordul între Republica Moldova și Republica Turcia cu privire la asistența juridică în materie civilă, comercială și penală din 22.05.1996 etc.

Dacă e să ne referim la instrumentele internaționale cu privire la protecția drepturilor omului, pot fi menționate: Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948 și Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, semnată la Roma. Aceste acte impun un standard cu privire la protecția drepturilor și libertăților omului, implicit dreptul la un proces echitabil, cu respectarea tuturor garanțiilor corespunzătoare.

Trebuie să menționăm că prevederile tratatelor internaționale la care Republica

Moldova este parte, precum și alte obligații internaționale ale acesteia au prioritate în raport cu prevederile legislației naționale.

„Dacă Republica Moldova și statul străin solicitat/solicitant sunt părți contractante ale mai multor tratate internaționale care reglementează proceduri de asistență juridică similare, și, dacă între prevederile acestor tratate există careva divergențe sau incompatibilități, se vor aplica prevederile aceluși tratat care asigură o protecție mai bună a drepturilor și libertăților omului. În lipsa unui tratat internațional, poate fi acordată asistența juridică internațională în baza principiului reciprocității prin intermediul canalelor diplomatice.” [6, p. 35]

Hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 16 aprilie 2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28 mai 1998 cu privire la interpretarea art. 20 din Constituția Republicii Moldova, în redacția Hotărârii nr. 39 din 09.07.2001, Curtea a stabilit că: „*principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, tratatele internaționale ratificate și cele la care Republica Moldova a aderat, sunt parte componentă a cadrului legal al Republicii Moldova și devin norme ale dreptului intern.*” În sensul acestei interpretări, în Republica Moldova dreptul intern și cel internațional reprezintă un tot întreg, o structură unitară.

Potrivit art. 2 alin. (2) CPP, „*Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte constituie elemente integrante ale dreptului procesual penal și nemijlocit dau naștere drepturilor și libertăților omului în procesul penal.*” Prin norma vizată, legislatorul pe de o parte aduce superioritate instrumentelor internaționale, iar pe de altă parte sporește garanțiile părților în proces, făcând direct aprecierea

unui sistem unic de siguranță.

Procesul penal se desfășoară în strictă conformitate și cu prevederile Constituției Republicii Moldova. La acest subiect nu este cazul a da multe explicații, deoarece potrivit art. 7 din Constituție, „*Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.*” Prin urmare, dacă o normă procesuală penală contravine prevederilor constituționale, această normă nu are putere juridică și, respectiv, Constituția este un instrument pentru garantarea și protejarea drepturilor și libertăților părților în proces și ale altor persoane.

Conform art. 2 alin. (3) CPP, „*Constituția Republicii Moldova are supremație asupra legislației procesuale penale naționale. Nici o lege care reglementează desfășurarea procesului penal nu are putere juridică dacă este în contradicție cu Constituția.*” Această normă procesuală concretizează supremația Constituției în raport cu legislația procesuală penală și, în așa mod, asigură funcționalitatea sistemului legislativ, impunând direct respectarea drepturilor omului de către toate autoritățile.

În același timp, după cum s-a menționat anterior, procesul penal trebuie să se desfășoare în strictă conformitate și cu prevederile CPP. Acest aspect este indicat în art. 7 alin. (1) CPP, iar reglementări asemănătoare le găsim și în art. 1 alin. (1) CPP, art. 2 alin. (1) CPP.

„Toată activitatea procesuală în ansamblu, toate categoriile și instituțiile procesuale sunt reglementate în cele mai stricte limite ale legii. Acest fapt este justificat de aplicarea unor instituții procesuale cu caracter de constrângere (măsuri preventive, măsuri asigurătoare etc.) care, în cazul aplicării ilegale, pot prejudicia drepturile

și libertățile fundamentale ale persoanelor antrenate în proces. Expresia latină *nullum iudicium sine lege* (în traducere – nici o judecată în afară de lege) caracterizează lăconic și precis principiul legalității procesului penal consacrat de art. 7 Codul de Procedură Penală.” [8, p. 208]

Totodată, CPP este unica lege cu caracter procesual penal aplicabilă, care acordă drepturi, obligații, împuterniciri, stabilește limitele procesului penal, competența organelor de stat în înfăptuirea urmăririi penale și judecării cauzei, definește procedura și asigură recursurile efective etc. Într-un final CPP reglementează, pe de o parte, activitatea de investigare a infracțiunilor, iar pe de altă parte protejează drepturile omului, asigurând atingerea scopului procesului penal. În același timp, art. 2 alin. (4) și (5) CPP pune în evidență importanța legii procesuale penale. Astfel, „Normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod. În desfășurarea procesului penal nu pot avea putere juridică legile și alte acte normative care anulează sau limitează drepturile și libertățile omului, încalcă independența judecătorească, principiul contradictorialității, precum și contravin normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.”

După cum observăm, dispozițiile privind principiul legalității procesului penal din art. 7 CPP sunt în coroborare strânsă cu prevederile art. 1 și 2 ale CPP. În unele cazuri prevederile din aceste norme procesuale se repetă, având chiar uneori prevederi asemănătoare. Acest fapt denotă importanța izvoarelor procesului penal, respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, garanțiilor procesuale etc. Totuși,

considerăm că este necesară completarea și modificarea acestor norme procesuale pentru evitarea paralelismului juridic. Or, art. 1 alin. (1) CPP, art. 2 alin. (1) CPP și art. 7 alin. (1) CPP reglementează desfășurarea procesului penal potrivit Constituției, tratatelor internaționale și CPP.

Asupra neadmiterii paralelismelor juridice s-a expus și CC. Astfel, „Curtea a subliniat că legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține și să evite paralelismele legislative, ce generează incertitudine și insecuritate juridică. Or, în procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative.” [22,pct. 45; 23, pct.64]

Este de menționat faptul că, principiul legalității acordă un rol deosebit constituționalității legilor, ținând cont de supremația Constituției. Astfel, potrivit art. 134 alin. (1) din Constituție, „Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.” Grație acestei prevederi, autoritatea care se expune asupra constituționalității normelor este Curtea Constituțională. Aceasta, potrivit art. 134 alin. (3) din Constituție, „... garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”

Prin urmare, Curtea Constituțională exercită rolul de judecător constituțional. Astfel, potrivit art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, „Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a

hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.”

Această autoritate, potrivit principiului legalității procesului penal, este sesizată de instanța de judecată în procesul judecării cauzei, din oficiu sau la cererea unui participant la proces. Sesizarea Curții Constituționale are loc în cazul existenței incertitudinii cu privire la constituționalitatea legilor și a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și a ordonanțelor Guvernului, aspecte reglementate de art. 7 alin. (3) CPP. Condițiile pe care trebuie să le întrunească sesizarea și care este necesar să fie verificate de instanța de judecată sunt reglementate în art. 7 alin. (3¹) CPP.

Astfel, principiul legalității le asigură participanților la procesul penal dreptul de a sesiza CC atunci când aceștia consideră că o normă nu corespunde cerințelor constituționale și, prin urmare, încalcă un drept constituțional. Ca urmare, CC trebuie să se implice în calitate de garant al constituționalității și prin prisma principiului legalității să asigure respectarea drepturilor constituționale tuturor persoanelor.

„Aceasta reprezintă, de fapt, mijlocul prin care orice persoană (parte într-un proces penal) are acces la justiția constituțională, ca o garanție a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, în general.” [5, p. 46-47]

În acest sens, s-a expus și CC, care afirmă că „*Excepția de neconstituționalitate reprezintă o excepție de procedură care are ca scop împiedicarea pronunțării unei soluții bazate pe o normă neconstituțională. Mai mult, Curtea a menționat că, în cazul constatării neconstituționalității unei norme prin intermediul excepției, aceasta nu manifestă*

doar o funcție de prevenție, ci și una de reparație, întrucât se referă în primul rând la situația concretă a părții lezate în drepturile sale prin norma criticată (DCC nr. 83 din 6 septembrie 2017, §§ 21-22; DCC nr. 56 din 27 iunie 2017, §§ 23-25).” [23, pct. 23]

„*Actele normative sau unele părți ale acestora declarate neconstituționale devin nule și nu se aplică din momentul adoptării hotărârii respective a Curții Constituționale.”* [24, pct. 30; 25, pct. 10]

Hotărârile CC sunt obligatorii pentru toți participanții la procesul penal, implicit pentru organele de urmărire penală și instanțele de judecată (art. 7 alin. (6) CPP). Observăm că art. 7 alin. (6) CPP omite să oblige procurorul să respecte hotărârile CC. Deși, prin organul de urmărire penală se prezumă și procurorul, totuși considerăm că organul de urmărire penală și procurorul sunt subiecți diferiți în cadrul procesului penal. Prezumarea că procurorul este organ de urmărire penală derivă din conținutul art. 52 alin. (1) pct. 2) CPP, care reglementează că „... *procurorul ... exercită nemijlocit urmărirea penală, revenindu-i atribuțiile organului de urmărire penală.*”

În primul rând, acordarea unor atribuții procurorului nu înseamnă nici pe departe atribuirea unui statut anumit, deoarece organele de urmărire penală sunt reprezentate de ofițeri de urmărire penală (art. 253 alin. (2) CPP), iar statutul acestora este stabilit prin lege (art. 253 alin. (4) CPP și Legea nr. 333 din 10.11.2006).

În al doilea rând, art. 253 CPP reglementează în concret care sunt organele de urmărire penală, fără indicarea procurorului (aceiași lucru îl găsim și în prevederile Legii privind statutul ofițerului de urmărire penală). Prin urmare, există necesitatea modificării și completării art. 7 alin. (6) CPP, cu includerea procurorului în preve-

derile acestuia.

În al treilea rând, art. 52 alin. (1) pct. 2) CPP indică cazul în care procurorului îi revin atribuțiile organului de urmărire penală, și anume atunci când exercită nemijlocit urmărirea penală. Ce se întâmplă în cazurile în care procurorul conduce urmărirea penală, atribuție reglementată în art. 52 alin. (1) pct. 3) CPP? S-ar prezuma că în acest caz atribuțiile organului de urmărire penală nu-i revin procurorului.

În general, mai multe norme ale CPP nu fac delimitarea clară dintre organul de urmărire penală și procuror, ceea ce ar justifica modificarea normelor procesuale, astfel încât să fie reglementată strict delimitarea respectivă.

Totodată, este de reținut faptul că hotărârile CC sunt definitive, nu pot fi supuse nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Asupra acestui fapt s-a expus și CC, reiterând că „... *indiferent de natura hotărârilor Curții, ele își produc efectele pe care Constituția și legea le conferă, în raport cu atribuția exercitată de Curte, forța lor juridică neputând fi contestată sau confirmată de nimeni.*” [24, pct. 49]

Potrivit art. 7 alin. (7) CPP, „*Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție în chestiunile privind aplicarea prevederilor legale în practica judiciară au caracter de recomandare pentru organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.*”

În acest sens, CC s-a expus asupra forței juridice a acestor hotărâri explicative, menționând că „... *un sistem în care este acordată Curții Supreme posibilitatea de a adresa instanțelor de rang inferior „recomandări/explicații” în probleme de aplicare a legislației nu este de natură să favorizeze apariția unei puteri judecătorești cu adevărat independente. Mai mult, aceasta*

implică riscul ca judecătorii să se comporte ca funcționarii publici, care primesc ordine de la superiorii lor. Curtea Europeană în jurisprudența sa a statuat că nu există un drept la o jurisprudență constantă, astfel încât schimbarea jurisprudenței impusă de o abordare dinamică și progresivă este admisibilă și nu încalcă principiul securității juridice (CtEDO, Unedic c. Franței, 2008, para. 74; Legrand c. Franței, 2011), dacă sunt întrunite două condiții: (1) noua abordare să fie consecventă la nivelul acelei jurisdicții și (2) instanța care a decis schimbarea interpretării să motiveze detaliat considerentele pentru care a decis astfel (Atanasovski c. Macedonia, 2010, para. 38).” [26, pct. 98]

În temeiul art. 7 alin. (8) CPP, „*Hotărârile definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt obligatorii pentru organele de urmărire penale, procurori și instanțele de judecată.*” Din prevederile Constituției Republicii Moldova (art. 4 alin. (2)), precum și din Hotărârea Curții Constituționale nr. 55 din 14 octombrie 1999 *Privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova*, rezultă că CEDO constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și respectiv urmează a fi aplicată direct ca oricare altă lege a Republicii Moldova, cu deosebirea că CEDO are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin. [7, p. 80]

Reieșind din sensul acestei norme, au caracter obligatoriu nu doar interpretările jurisprudențiale ale Curții cuprinse în hotărârile sale adoptate în privința Republicii Moldova, dar și cele adoptate în privința altor state. Referitor la hotărârile Curții adoptate în privința unor state concrete, statele contractante singure decid cum să execute cel mai bine hotărârile Curții, în condițiile constatării unei încălcări a articolului din Convenție. Cel mai eficient mod de a repune

persoana căreia i-a fost recunoscută încălcarea în situația sa inițială (*restitutio in integrum*) pentru Republica Moldova ca stat contractant și în conformitate cu prevederile legale în vigoare, este aplicarea căii de atac extraordinare, și anume a procedurii de revizuire a cauzei la nivel național, prin care instanța își retractează propria hotărâre.” [27]

Pentru aplicarea corectă a prevederilor CEDO este necesară studierea prealabilă a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, care este unica în drept prin intermediul deciziilor sale să dea interpretări oficiale aplicării CEDO, aceste interpretări fiind deci obligatorii. Astfel, instanțele judecătorești sunt obligate să se călăuzească de aceste interpretări.

„În acest sens, sarcina primordială cu privire la aplicarea prevederilor Convenției Europene revine instanțelor naționale. Astfel, la judecarea cauzelor, instanțele de judecată trebuie să verifice dacă legea sau actul, care urmează a fi aplicate și care prevede drepturi și libertăți proclamate de Convenția Europeană, sunt compatibile cu prevederile acesteia. În caz de incompatibilitate, instanțele judecătorești vor aplica direct prevederile Convenției Europene, despre acest fapt fiind menționat în actele judecătorești de dispoziție pronunțate.” [28, pct. 1]

Conform art. 114 din Constituție, justiția se efectuează în numele legii. În esență, această regulă presupune:

- instituirea și organizarea legală a organelor de stat, ce apar ca subiecte în procesul penal, în baza legii;
- respectarea prevederilor legislației;
- utilizarea mijloacelor procesuale permise de lege sau care nu contravin legislației în timpul desfășurării procesului penal;

- efectuarea fiecărui act procesual numai în forma prescrisă de actul normativ;

- controlul judiciar asupra legalității oricărui act procesual;

- conform CPP, actele de urmărire penală perfectate în contradicție cu legea de procedură penală sunt considerate nule;
- supremația legii.” [7, p. 80-81]

Principiul legalității ne vorbește și despre Deciziile Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, pronunțate atunci când este sesizat cu recurs în interesul legii. Astfel, aceste decizii sunt obligatorii pentru instanțele de judecată în măsura în care situația de fapt și de drept pe cauză rămâne cea care a existat la soluționarea recursului (art. 7 alin. (9) CPP).

Este de menționat faptul că, atunci când ne referim la principiul legalității, trebuie să înțelegem că acesta presupune calitatea legii și preeminența dreptului. În acest sens, Curtea Constituțională afirmă că, *Expresia „în conformitate cu legea” nu necesită doar conformitate cu legea națională, dar de asemenea se referă la calitatea acestei legi (a se vedea Halford v. the United Kingdom, § 49, Reports 1997-III). Curtea reiterează că legea națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă domeniul și modul de exercitare a discreției relevante oferite autorităților publice pentru a asigura persoanelor un grad minim de protecție la care au dreptul cetățenii conform principiului supremației legii într-o societate democratică (a se vedea Domenichini v. Italy, § 33, Reports 1996-V).* [35]

„Cerința legalității nu este îndeplinită prin simpla respectare a dreptului intern relevant; trebuie ca dreptul intern să se conformeze el însuși Constituției și Convenției Europene, inclusiv principiilor generale enunțate sau presupuse de acestea (a se vedea Plesó v. Ungaria, 2 octombrie 2012, §

59).” [31, pct. 74]

„Curtea reține că exigențele preeminenței dreptului presupun, inter alia, asigurarea legalității și a certitudinii juridice (Raportul privind preeminența dreptului, adoptat de Comisia de la Veneția la cea de-a 86 sesiune plenară, 2011, § 41). În acest sens, articolul 23 alin. (2) din Constituție impune adoptarea de către legislator a unor legi accesibile și previzibile.” [30, pct. 42]

CtEDO înțelege prin lege nu numai baza legală din dreptul intern – „textul în vigoare interpretat de instanța competentă” [36], ci și „calitatea legii”. Aceasta înseamnă că legea, prin calitățile ei, garantează principiul preeminenței dreptului, menționat explicit în preambulul CEDO, și oferă o anume protecție împotriva încălcărilor arbitrare ale drepturilor garantate de CEDO. [37]

Principiul legalității presupune existența unor norme de drept intern suficient de accesibile, precise și previzibile în aplicarea lor, astfel cum reiese și din jurisprudența constantă a CtEDO. [38]

„Normele de procedură trebuie să fie elaborate în așa fel încât ele să simplifice activitatea care conduce la realizarea justiției și să-i asigure desfășurarea cea mai conformă cu trebuința de a nu se sacrifica niciunul din interesele care pot intra în joc.” [10]

Accesibilitatea legii are în vedere posibilitatea persoanei de a cunoaște conținutul dispozițiilor legale (de pildă, cetățeanul să dispună de informații suficiente, în circumstanțele cauzei, cu privire la existența și conținutul normelor juridice aplicabile într-un caz determinat).

„Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind

normele juridice aplicabile într-un caz concret.” [39]

Accesibilitatea legii are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative și intrarea în vigoare a acestora, care se realizează în baza articolului 76 din Constituție, legea fiind publicată în Monitorul Oficial.

Curtea Constituțională menționează că „Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind normele juridice aplicabile într-un caz concret (Khlyustov v. Rusia, 11 iulie 2013, § 68).” [29, pct. 39]

La rândul ei, condiția previzibilității este îndeplinită atunci când persoana poate – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea o anumită conduită. [40]

„Totodată, pentru ca legea să îndeplinească exigența previzibilității, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii discreționare a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a-i oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului (Sissanis v. România, 25 ianuarie 2007, § 66; Seychell v. Malta, 28 august 2018, § 50-52).” [30, pct. 45]

„Criteriul „legalității” presupune ca orice lege să fie suficient de precisă pentru a-i permite persoanei – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea o anumită acțiune (a se vedea M. v. Germania, 17 decembrie 2009, § 90; și Oshurko v. Ucraina, 8 septembrie 2011, § 98).”

[31, pct. 73]

„La rândul ei, condiția previzibilității este îndeplinită atunci când persoana poate – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea o anumită conduită (Gestur Jónsson și Ragnar Halldór Hall v. Islanda, 30 octombrie 2018, § 88; Berardi și Mularoni v. San Marino, 10 ianuarie 2019, § 40).” [30, pct. 44]

Previzibilitatea legii nu se opune ca persoana interesată să fie nevoită să recurgă la o consiliere pentru a evalua, în mod rezonabil față de împrejurările cauzei, consecințele ce ar putea decurge dintr-o anumită acțiune. [41]

Această exigență de „previzibilitate” a dispoziției de drept este destinată să protejeze principiul securității juridice și este respectată „în cazul în care persoana poate să prevadă în mod rezonabil, având în vedere circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea rezulta dintr-un act determinat” sau „dacă legea indică în mod suficient de clar în ce împrejurări și condiții autoritățile publice pot lua o anumită măsură”. [42]

Întinderea noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de conținutul dispoziției legale despre care este vorba, de domeniul de aplicare al acesteia, precum și de numărul și calitatea destinatarilor.” [43]

„Curtea este obligată să ia act de faptul că, în conformitate cu jurisprudența sa bine stabilită, cerința de „legalitate” prevăzută în alte dispoziții ale Convenției – inclusiv expresiile „în conformitate cu legea”, „prevăzute de lege” și „reglementate de lege” care figurează la articolele 8-11 din al doilea paragraf din Convenție și la articolul 1 din Protocolul nr. 1, și expresia „în temeiul dreptului național [subliniat] sau al dreptului internațional” conținută la articolul 7 –

privește nu numai existența unei baze legale în dreptul intern, ci și o cerință calitativă inerentă conceptului autonom de legalitate; acest concept implică condiții privind accesibilitatea și previzibilitatea „legii”, precum și cerința de a acorda un mijloc de protecție împotriva interferențelor arbitrare din partea autorităților publice asupra drepturilor protejate de Convenție.” [33, pct. 31]

În vederea respectării principiului legalității procesului penal (a legii) în cadrul investigării unei cauze penale și pentru respectarea și garantarea efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale ale părților în proces este necesară instituirea unor garanții.

„Principiul legalității procesului penal implică respectarea unor garanții procedurale oferite de lege împotriva arbitrarului.” [34, pct. 55]

„Stricta legalitate a procesului penal are ca scop înlăturarea arbitrarului din cadrul acestuia, activitatea organelor statului fiind încadrată și reglementată prin norme juridice.” [2, p. 6]

„Asigurarea respectării principiului legalității procesului penal are loc prin instituirea unor anumite garanții:

- aplicarea sancțiunii nulității actelor procesuale sau procedurale nelegale;
- aplicarea sancțiunii excluderii probelor nelegal sau neloial administrate;
- aplicarea sancțiunii amenzii judiciare;
- controlul legalității actelor procesuale: de către procuror cu privire la activitatea organelor de cercetare penală; de procurorul ierarhic superior celui care a efectuat sau supravegheat urmărirea penală; de judecătorul de cameră preliminară cu privire la legalitatea sesizării, a efectuării actelor de urmărire penală și a administrării probelor; de judecătorul de cameră preliminară cu

ocazia soluționării unei plângeri cu privire la soluțiile de clasare ori în procedura verificării legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală; de instanța de judecată sesizată cu judecarea cauzei; de instanțele de control judiciar care judecă în căile de atac.” [11, p. 5]

Din cele ce precedă, „una dintre garanțiile cele mai puternice pentru asigurarea îndeplinirii actelor procesuale și procedurale potrivit prescripțiilor legii o constituie *sanctiunea procesuală penală*, care constă fie în pierderea unor drepturi procesuale, fie în lipsirea de valabilitate a actelor procesuale și procedurale ori a măsurilor procesuale dispuse sau efectuate cu încălcarea condițiilor impuse de norma de procedură.” [1, p. 11]

În aceeași ordine de idei este de menționat faptul că principiul legalității este strâns legat de termenele procedurale prevăzute la art. 230 CPP, chiar și mai mult, ultimele reies din acest principiu, iar acesta, în același timp, le guvernează. Prin urmare, coraborând prevederile art. 1, 2, 7, 230 ale CPP, se desprind următoarele sancțiuni:

- pierderea dreptului procesual;
- nulitatea actului efectuat peste termen;
- încetarea efectului măsurii procesuale la expirarea acesteia.

„Ca garanție esențială a legalității procesului penal, îl constituie faptul că acțiunile procesuale trebuie reflectate în acte procesuale și procedurale, care trebuie să fie întocmite legal, justificate și motivate.” [15, p. 39]

Legalitatea actelor de procedură înseamnă că acestea sunt întocmite de subiecți corespunzător competenței lor și în conformitate cu prevederile legii procesuale penale. Valabilitatea actelor de procedură indică faptul că concluziile organelor

abilitate se bazează pe totalitatea probelor legal administrate, verificate și admise în cauza penală.

Legalitatea și valabilitatea actelor de procedură sunt strâns legate între ele: încălcările legii la administrarea probelor ar trebui să aducă excluderea probelor ca inadmisibile. Lipsa dovezilor suficiente duce, la rândul său, la luarea unor decizii nerezonabile. Motivarea actelor de procedură este o explicare a motivelor hotărârilor luate. Expunerea de motive este obligatorie în cazurile prevăzute de lege.

Garanții importante ale legalității procesului penal sunt controlul judiciar și controlul de către procuror asupra legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitatea specială de investigații, precum și, după caz, ale procurorului.

La verificarea legalității judecătorul, după caz, judecătorul de instrucție sau procurorul va decide asupra nulității, inadmisibilității și excluderii probelor din dosar, invocând, în mod obligatoriu, norma procesuală aplicabilă cazului, precum și prevederile art. 7 CPP. Cu alte cuvinte, principiul legalității se va aplica în concurs cu art. 94 alin. (1) CPP, art. 251 CPP, art. 230 alin. (2) CPP, art. 255 alin. (2) CPP și alte norme speciale care reglementează aceste sancțiuni în mod expres.

Pot exista și alte sancțiuni procesuale care vizează nu actele procedurale, dar participanții în proces. După cum am menționat este vorba despre amenda judiciară și aceasta are loc în cazul în care sunt încălcate anumite obligații: fie tragera la răspundere penală a persoanelor activitatea cărora este legată de investigarea infracțiunilor, fie a participanților la procesul penal care nu și-au onorat obligațiile procesuale, de exemplu a celor care nu au

depus declarații veridice, deși erau obligați să o facă, ori a celor care nu au dat o concluzie corectă efectuând o expertiză. Partea vătămată sau martorul, de exemplu, sunt avertizați înainte de audiere despre răspunderea penală pentru refuzul de a depune declarații sau pentru declarații mincinoase (art. 105 alin. (6) CPP).

Legalitatea este un principiu universal, atotcuprinzător, care își găsește expresia în toate principiile și normele dreptului procesual, caracterizând toate aspectele procesului penal. Astfel, legalitatea este „principiul principiilor” procesului penal, dar este de neconceput fără principiile procesuale propriu-zise, care asigură implementarea legalității în procesul penal. Principiul legalității este asigurat de o astfel de construcție a procesului, în care, la fiecare etapă ulterioară, se verifică legalitatea și temeinicia deciziilor luate în etapele anterioare.

Legea este obligatorie pentru toți subiecții procesului penal. Pentru organele de urmărire penală, procuror, instanța de judecată, respectarea legilor de fond și de procedură fiind obligația față de stat și persoană, indiferent de statutul procesual al acesteia. Este clar că principiul legalității nu este la egalitate cu principiile procesuale propriu-zise, fiind disproporționat față

de acestea, întrucât cuprinde întreg corpul de principii procesuale și se corelează cu acestea. Toate principiile laolaltă și fiecare în mod separat servesc ca o manifestare directă și imediată a legalității, iar încălcarea oricăruia dintre ele este o încălcare a legii.

Alte principii ale procesului nu completează principiul legalității, ci îl exprimă și concretizează, constituind conținutul acestuia. Cerințele principiului legalității acoperă întotdeauna conținutul și forma externă a aplicării legii, activităților de aplicare a legii și servesc drept condiție principală pentru aplicarea corectă a normelor.

În concluzie: principiul legalității stă la baza întregului proces penal, de la etapa sesizării organelor competente, acoperind toate fazele procesului penal, implicit punerea în executare a hotărârilor instanțelor de judecată, precum și a altor proceduri penale „postexecutorii”, cum ar fi: reabilitarea judecătorească, repararea pagubei pricinuite urmare a condamnării sau arestării ilegale etc. Prin urmare, în cazul în care partea în proces invocă încălcarea unui drept ce derivă din oarecare principiu, acesta va invoca prin concurs și încălcarea principiului legalității. Căci ultimul guvernează și este fundamentul procesului penal, prin respectarea legii de către toți actorii implicați.

SURSE BIBLIOGRAFICE:

Lucrări de specialitate:

1. Ciobanu Petruț, Codul de procedură penală adnotat: jurisprudență relevantă, recursuri în interesul legii, hotărâri prealabile, decizii ale Curții Constituționale, decizii CEDO, decizii CJUE, legea de aplicare, reglementări anterioare, legislație conexă, index, note, bibliografie. București: Ed. Rosetti International, 2021.
2. Crișu Anastasiu, Drept procesual penal. Ediția a III-a, revizuită și actualizată. București: Ed. Hamangiu, 2011.
3. Gheorghe Teodor-Viorel, Aflarea ade-

- vărului, principiu fundamental al procesului penal. București: Ed. Hamangiu. 2021, 489 p.
4. Martâncik Evghenii, Justiția penală: Standarde internaționale și principii naționale de activitate. În: *Legea și Viața*, nr. 4, 1999.
 5. Mateuț Gheorghită, Procedură penală: partea generală. București: Ed. Universul Juridic, 2019, 1197 p.
 6. Marian Ana, Molcean Alexandru, Scobi-oală-Sârcu Diana, Ministerul Justiției al Republicii Moldova. Ghid cu privire la cooperarea juridică internațională. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/GHID_cu_privire_la_cooperarea_juridica_internationala.pdf (accesat: 13.04.2022).
 7. Odagiu Iurie. Osoianu Tudor. Andronache Anatol [et al.], Procedura penală. Partea generală. Curs universitar Academia „Ștefan cel Mare” a MAI RM, Chișinău, 2009. 451 p.
 8. Osoianu Tudor, Corelația dintre protecția drepturilor omului și contracararea criminalității (comentariu teoretic al art. 1 Cod de procedură penală al Republicii Moldova). În: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea parcursului european*. Partea 2, 22 ianuarie 2018. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019, (p. 206-216).
 9. Șofranca Dragoș Vlad, Considerații generale privind excluderea probelor administrate în mod nelegal în cursul procesului penal. În: *REVISTA THEMIS*. Institutul Național al Magistraturii, nr. 1/2020.
 10. Tanoviceanu Ioan, *Tratat de Drept și Procedură penală*. Vol. IV. Ediția a II-a. București: Tip. Curierul Juridic, 1925, 901 p.
 11. Udroiș Mihail, *Procedura penală. Partea generală. Partea specială*. București: Ed. C.H. Beck, 2013.
 12. Udroiș Mihail, *Procedură penală. Partea generală. Sinteze și grile*. Ed. a V-a, București: Ed. C.H. Beck, 2018, p. 4.
 13. Udroiș Mihail, *Sinteze de Procedură penală. Ediția a II-a revizuită și adăugată. Volumul I*. București: Ed. C.H. Beck, 2021.
 14. Александров А.С., Принципы уголовного судопроизводства. În: *Правоведение*. 2017. № 5.
 15. Григорьева Н.О. Принципы уголовного судопроизводства и доказательства. În: *Российская юстиция*. 2012. № 8.
 16. Джамалов И.Д., Корреляции задач, основных принципов и условий уголовного процесса и криминалистики в досудебном производстве. În: *Черные дыры в Российской законодательстве*. №1, 2017, p.43.
 17. Савицкий В. М., *Право обвиняемого на защиту*. М., 2012.

Legislație:

18. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Publicată la 12 august 1994 în Monitorul Oficial Nr. 1 art. p. 5.
19. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr. 122 din 14 martie 2003. Publicat la 7 iunie 2003 în Monitorul Oficial Nr. 104-110 art. 447.

Practică judiciară națională:

20. Decizia Curții Constituționale nr. 76 din 12.10.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr. 115a/2016 privind controlul constituționalității, art. IV din Legea nr.126 din 9 iunie 2016 pentru

- modificarea și completarea unor acte legislative (exercitarea atribuțiilor judecătorești de instrucție). Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=97615&lang=ro (accesat: 11.05.2022).
21. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 16.07.2015 privind controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 140 din 3 iulie 2015 privind numirea în funcția de Avocat al Poporului pentru drepturile copilului. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=85284&lang=ro (accesat: 11.05.2022).
 22. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 30.01.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 10 pct. 4 din Legea nr. 845-XII din 3 ianuarie 1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi (pct. 45).
 23. Hotărârea Curții Constituționale nr. 5 din 06.03.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 10 pct. 4 și pct. 5 din Legea nr. 845-XII din 3 ianuarie 1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi (pct. 64).
 24. Decizia Curții Constituționale nr. 50 din 31.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 59g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 326 alin. (11) din Codul penal și a unor prevederi din articolul 283 alin. (1) din Codul de procedură penală (pct. 23).
 25. Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 10 octombrie 2013, pct. (30).
 26. Hotărârea Explicativă a Curții Constituționale nr. 34 din 11 octombrie 2013, pct. 10). Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 10.10.2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituție (pct. 49).
 27. Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 22 iulie 2016, privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5) 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi ale articolelor 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (pct. 98).
 28. DCP CSJ din 29.10. 2019. Dosar nr.1rh-6/2019. Disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14402 (accesat: 16.02.2022).
 29. HP CSJ nr.3 din 09.06.2014 Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (pct.1).
 30. Hotărârea Curții Constituționale Nr.15 din 28.05.2020 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală (liberarea provizorie sub control judiciar [2]).
 31. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 23.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 6 pct. 111) din Codul de procedură penală (definiția noțiunii de „eroare gravă de fapt”).
 32. HCC nr. 27 din 30.10.2018 privind controlul constituționalității unor dispoziții din articolul 185 din Codul de procedură penală (arestarea preventivă în cazul în care persoana nu și-a recunoscut vina în privința comiterii faptei imputate)
 33. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 23.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 6 pct. 111) din Codul de procedură penală (definiția noțiunii de „eroare gravă de fapt”) (sesizările nr. 122g/2019 și nr. 216g/2019).

34. Decizia Curții Constituționale nr.39 din 08.07.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.70g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
35. Hotărârea Curții Constituționale nr. 40 din 21.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 232 alin. (2) și 308 alin. (4) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (termenul depunerii demersului privind prelungirea arestului).
- Practică CtEDO:**
36. CtEDO, cauza *Bisir și Tulus c. Moldovei*, hotărârea din 17 mai 2011. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124094> [accesat: 21.04.2022].
37. CtEDO, cauza *Sttanday Times c. Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord*, hotărârea din 26 aprilie 1979. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584> [accesat: 26.02.2022].
38. CtEDO, cauza *Rotaru c. României*, hotărârea din 04 mai 2000. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586> [accesat: 16.02.2022].
39. CtEDO, cauza *Fener Rum Patrikligi c. Turciei*, hotărârea din 08 iulie 2008. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87396> [accesat: 16.02.2022].
40. CtEDO, cauza *Khlyustov c. Rusiei*, hotărârea din 11 iulie 2013. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122186> [accesat: 13.04.2022].
41. CtEDO, cauza *Berardi și Mularoni c. San Marino*, hotărârea din 10 ianuarie 2019. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188997> [accesat: 12.04.2022].
42. CtEDO, cauza *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit*, hotărârea din 13 iulie 1995. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57947> [accesat: 12.04.2022].
43. CtEDO, cauza *Goodwin c. Regatului Unit*, hotărârea din 11 iulie 2002. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60596> [accesat: 16.02.2022].
44. CtEDO, cauza *Groppera Radio AG ș.a. c. Elveției*, hotărârea din 28 martie 1990. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57623> [accesat: 26.02.2022].

DESPRE AUTOR

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ostavciuc@mail.ru*